

Mit o Artemidzie i Akteonie

- [Mit o Artemidzie i Akteonie](#)

Mit o Artemidzie i Akteonie

Ważne daty

- ok. 8** – Owidiusz *Metamorfozy*
- ok. 1540** – Lucas Cranach Starszy *Diana i Akteon*
- ok. 1556-1559** – Tycjan *Diana i Akteon*
- ok. 1602** – Giuseppe Cesari *Diana i Akteon*
- 1634** – Rembrandt *Diana z Akteonem i Kallisto*
- 1836** – Camille Corot *Diana i Akteon*

Scenariusz dla nauczyciela

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

II. W zakresie kompetencji kulturowych. Uczeń:

14. potrafi rozpoznać i poddać interpretacji w kontekście kultury greckiej i rzymskiej oraz kultur późniejszych następujące kluczowe zjawiska z zakresu tradycji antycznej i recepcji antyku:

- a) obecność tradycji greckiej i rzymskiej we współczesnym życiu publicznym i kulturalnym,
- b) przetworzenia motywów kulturowych greckich i rzymskich w kulturze późniejszej polskiej i światowej na płaszczyznach: literackiej, sztuk plastycznych, sztuk wizualnych.

III. W zakresie kompetencji społecznych. Uczeń:

5. dzięki poznaniu źródeł kultury polskiej, europejskiej i światowej staje się jej świadomym odbiorcą i uczestnikiem.

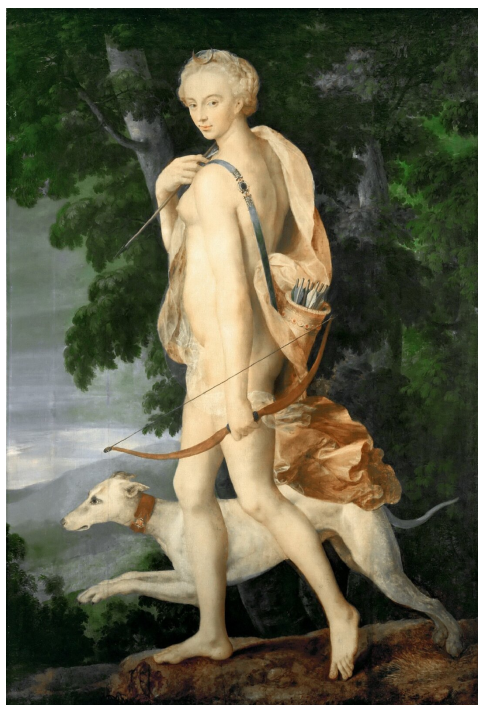
Nauczysz się

charakteryzować kulturę, oraz tradycję antyczną,

oceniać jej wpływ na kultury późniejsze,

przedstawiać mitologię Greków i Rzymian.

Artemida

Lucca Penni, „Łowczyni Diana”, 1550, Luwr Museum, Paryż, Francja. wikipedia, domena publiczna.

Artemida (czy w wersji łacińskiej – Diana) była jedną z najważniejszych bogiń czczonych w świecie grecko-rzymskim. Należała do bóstw olimpijskich. Jej ojcem był sam Zeus

(rzymski Jowisz), a matką – Latona. Jej bratem bliźniakiem był Apollo, patron wszelkiej sztuki i wójtbiarstwa.

Jak wielu innych bogów greckich, Artemida patronowała różnym etapom ludzkiego życia. Grecy wzywali jej pomocy w trakcie porodu. Artemida była bowiem uznawana za boginię płodności, a modlitwy do niej zanoszone, miały zapewnić kobietom bezpieczne wydanie na świat potomstwa. Sama wybrała wieczne dziewictwo. Grecy prosili ją również o zdrowie i o szczęśliwą podróż – miała chronić podróżnych przed atakami dzikich zwierząt.

Bogini ta posiadała jednak swoje mroczne oblicze. Czczono ją jako boginię śmierci. W zamierzonych czasach składano jej z tego powodu ofiary z ludzi. W starożytnej Sparcie obchodzono co roku rytuał, w czasie którego bito chłopców w taki sposób, aby krew skropiła ołtarz bogini.

Grecy czcili Artemidę również jako boginię księżyca. Często w sztuce przedstawiano ją z **diademem** na głowie, który miał o tym przypominać. Do najważniejszych dziedzin, którymi się opiekowała, należy zaliczyć jednak te, związane z przyrodą. Artemida była patronką gór, lasów i dzikiej zwierzyny. Jej ulubionym zajęciem były polowania. Uzbrojona w łuk lub włócznię najwięcej czasu spędzała bogini na łonie natury, najczęściej w otoczeniu nimf.

Prezentacja obiektu 3D *Diana łowczyni*

„Diana łowczyni”, online-skills, CC BY 3.0

Ćwiczenie 1

Po zapoznaniu się z głównymi dziedzinami, którymi opiekowała się bogini Artemida, wskaż sytuację, w której starożytny mieszkaniec Aten wznosiłby do niej modły.

☐ Podróżny, przemierzający samotnie las w nocy.

☐ Nieszczęśliwie zakochana dziewczyna.

☐ Dramaturg, któremu brakuje natchnienia.

Ćwiczenie 2

Mit o Artemidzie i Akteonie

Autor nieznany, Owidiusz, illibraio.it, CC BY 3.0

Mit o Artemidzie i Akteonie w najbardziej znanej wersji przekazał nam w *Metamorfozach* rzymski poeta Publisz Owidiusz Nazo (43 p.n.e. – 17/18 n.e.). Autor ten opublikował m. in. utwory o tematyce miłosnej – *Amores* (*Miłości*) i *Ars Amatoria* (*Sztuka kochania*), utwory o tematyce mitologicznej – *Fasti* (*Kalendarz poetycki*) oraz *Metamorphoseon libri* (*Metamorfozy*). W 8 roku n.e. poeta, z niewyjaśnionych dotąd przyczyn, został przez cesarza Augusta skazany na wygnanie. Ostatnie lata życia spędził Owidiusz w Tomis (obecnie Konstanca w Rumunii). W okresie tym tworzył swoje kolejne zbiory poetyckie – *Tristia* (*Żale*) i *Epistulae ex Ponto* (*Listy znad Morza Czarnego*).

Twórczość Owidiusza charakteryzował doskonały styl, plastyczność opisu, autoironia i humor. Poeta do dziś pozostaje jednym z najważniejszych starożytnych autorów łacińskich.

Same *Metamorfozy* to **epos** mitologiczny, którego głównym tematem są tytułowe przemiany. Owidiusz zaczyna swoje dzieło od mitologicznych początków świata i prowadzi je aż do czasów sobie współczesnych. W 15 księgach swojego dzieła poeta zawarł ok. 250 różnorodnych mitów, które łączy motyw przemiany. Bogactwo przedstawionego przez Owidiusza materiału mitologicznego oraz barwny opis wielu historii spowodował, że dzieło to stało się inspiracją dla wielu późniejszych autorów: literatów, malarzy, rzeźbiarzy, a nawet kompozytorów. Przed długi czas *Metamorfozy* były podstawowym podręcznikiem mitologii w szkołach całej Europy, źródłem wiedzy na temat wierzeń Greków i Rzymian.

Ćwiczenie 3

Metamorfozy Owidiusza to nie jedyny starożytny epos. Połącz w pary autora i tytuł jego dzieła.

Wergiliusz	Teogonia
Stacjusz	Tebaida
Owidiusz	Odyseja
Hezjod	Eneida
Homer	Metamorfozy

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją, która przedstawia mit o Dianie i Akteonie w wersji zamieszczonej przez Owidiusza w *Metamorfozach*.

Czy potrafisz wskazać jeszcze jakąś inną postać z mitologii, która zobaczyła nagą boginię w trakcie kąpieli? Jaka była kara wymierzona przez boginię?

Film animowany poświęcony mitowi Artemidy i Akteona.

Film pod tytułem „Mit o Artemidzie i Akteonie”. Film przedstawia historię, w której Akteon poznaje Artemidę. Pierwszy ekran to scena w której Akteon idąc przez las spotyka w kąpielisku grupę kobiet. Akteon to młody mężczyzna o długich rudych włosach, ubrany jest w zbroję i szaty, na jego plecach widoczny jest kołczan oraz łuk, w jednej dłoni trzyma strzałę. Obok Akteona znajdują się jego psy. W lewej górnej części obrazu widoczne są kąpiące się kobiety. Wraz z pokazem omawianej sceny lektor czyta tekst: Akteon w mitologii greckiej był myśliwym z Teb. Pewnego dnia Akteon odpoczywał wraz z towarzyszami w lesie po udanym polowaniu. Chcąc odpocząć kazał towarzyszom pozbierać niezbędny do łowów sprzęt, a sam udał się w drogę do domu. Akteon podczas spaceru usłyszał szmer wody i śmiech dziewcząt, więc postanowił sprawdzić, co dzieje się w pobliskim jeziorze. Drugi ekran to scena w której to Akteon podchodzi do kąpiących się kobiet, te w popłochu zakrywają swoje ciała. Młody mężczyzna wkracza pomiędzy roznegliżowane kobiety, macha do nich, jest wyraźnie zainteresowany tym co go spotkało, na twarzach kobiet widoczne jest zawstydzenie, zażenowanie i nieśmiałość. W trakcie pokazu lektor czyta tekst: Nad jeziorem przebywała bogini Artemida z towarzyszącymi jej nimfami. Wszystkie kąpały się w leśnym jeziorze. Akteon schował się za drzewem, by podziwiać boginię i nimfy. Nieświadoma niczego bogini z przyjemnością spędzała czas z towarzyszkami. Jedna z nimf zauważyła Akteona i wskazała go bogini. Trzeci ekran prezentuje spotkanie Akteona oraz Artemidy. Na twarzy mężczyzny widać podniecenie ale i przerażenie, w tym momencie musiał się dowiedzieć o tym co go czeka za podglądactwo. Bogini jest wyraźnie zmieszana sytuacją, schyla się w kierunku wody, aby zachłapać młodego mężczyznę i go ukarać. Wszystkiemu przyglądają się psy Akteona. Lektor czyta tekst: Artemida zawstydzona swoją nagością, wpadła w złość. Chlapnęła myśliwemu prosto w oczy. Młodzieniec zaczął przeobrażać się w jelenia – jego nogi zmieniły się w kopyta, na głowie zaczęły rosnąć mu rogi, a zamiast głosu z gardła wydobywał się jeleni ryk. Czwarty ekran przedstawia wazę na której uwieczniono pożarcie Akteona przez własne psy, które nie rozpoznały go po przeobrażeniu w jelenia. Lektor czyta tekst: Akteon zaczął uciekać, jednak jego własne psy myśliwskie były szybsze. Otoczyły go i nie poznając własnego pana, powaliły na ziemię. Akteon zginął rozszarpany przez własne psy myśliwskie.

Ćwiczenie 4

Gdzie znajdowało się źródło, w którym kąpała się bogini Artemida? Wskaż poprawną odpowiedź.

- ☐ Na wyspie Delos
- ☐ W dolinie Gargafie
- ☐ U podnóża góry Helikon

Ćwiczenie 5

W mitologii grecko-rzymskiej bogowie byli antropomorficzni. Z poniższej listy wybierz te cechy Artemidy, które łączą ją ze światem ludzkim:

- ☐ nadzwyczajna moc
- ☐ nieśmiertelność
- ☐ poczucie wstydu
- ☐ wieczna młodość
- ☐ posiadanie ciała
- ☐ odczuwanie silnych emocji, tj. gniew

Poemat Owidiusza

Polecenie 2

Poemat Owidiusza koncentruje się na przemianach. Korzystając ze słownika łacińsko-polskiego, przetłumacz poniższy fragment utworu, który opisuje w jaki sposób Akteon zmienia się w jelenia.

[...]

*dat sparso capiti vivacis cornua cervi,
dat spatium collo summasque cacuminat aures,
cum pedibusque manus, cum longis brachia mutat
cruribus et velat maculoso vellere corpus.
Additus et pavor est. Fugit Autonoeius heros
et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Ut vero vultus et cornua vidit in unda,
„me miserum!” dicturus erat: vox nulla secuta est.
Ingemuit: vox illa fuit, lacrimaeque per ora
non sua fluxerunt; mens tantum pristina mansit.*

Owidiusz w historii o Artemidzie i Akteonie wiele miejsca poświęca na charakterystykę psów myśliwskich. W ich opisie posługuje się przydawkami wyrażonymi przymiotnikiem lub bardziej złożonymi konstrukcjami.

Przydawka:

- **przymiotnikowa**, np. **magna** cura – wielka troska
- **genetivus qualitatis** – np. vir **magnae sapientiae** – człowiek wielkiej mądrości, człowiek bardzo mądry
- **ablativus qualitatis** – np. virgo **divina pulchritudine** – dziewczyna o boskiej urodzie, dziewczyna piękna jak bogini
- **ablativus respectus** – np. **pedibus celer** Achilles – szybkonogi Achilles (dosł. Achilles szybki pod względem nóg)

Ćwiczenie 6

Przeanalizuj poniższe przykłady przydawek używanych w języku łacińskim:

przydawka przymiotnikowa

niveis Leucon (Leukon biały jak śnieg)

cursu fortis Aello (Aello wytrwały w biegu)

genetivus qualitatis

atris villis Asbolus (Asbolus o czarnej sierści)

Hylaeus ferox (dziki Hyleus)

ablativus qualitatis

Lachne corpore hirsuta (kudłata Lachne)

utilis naribus Agre (Agre o czujnym węchu)

ablativus respectus

valens Nebrophonus (potężny Nebrofonus)

acutae vocis Hylactor (Hylaktor z groźnym głosem)

Spartana gente Melampus (Melampus rodem ze Spary)

Mit o Artemidzie i Akteonie stał się ważny w całej kulturze europejskiej. Wielu twórców znalazło w tej historii inspirację dla swoich dzieł. Zapoznaj się z niektórymi przykładami malarskiego wyobrażenia opowieści z Metamofroz.

Animacja 3D pod tytułem: *Diana i Akteon*

„Diana i Akteon”, online-skills, CC BY 3.0

Ćwiczenie 7

Słowniki

Słownik pojęć

Antropomorfizm

wyobrażenie bóstwa na podobieństwo człowieka i przypisywanie mu cech właściwych człowiekowi.

Atrybut

przedmiot o charakterze symbolicznym, ściśle związany z życiem lub działalnością jakiejś postaci.

Diadem

opaska na głowę wykonana ze złota lub srebra, będąca oznaką władzy królewskiej, książęcej lub duchownej.

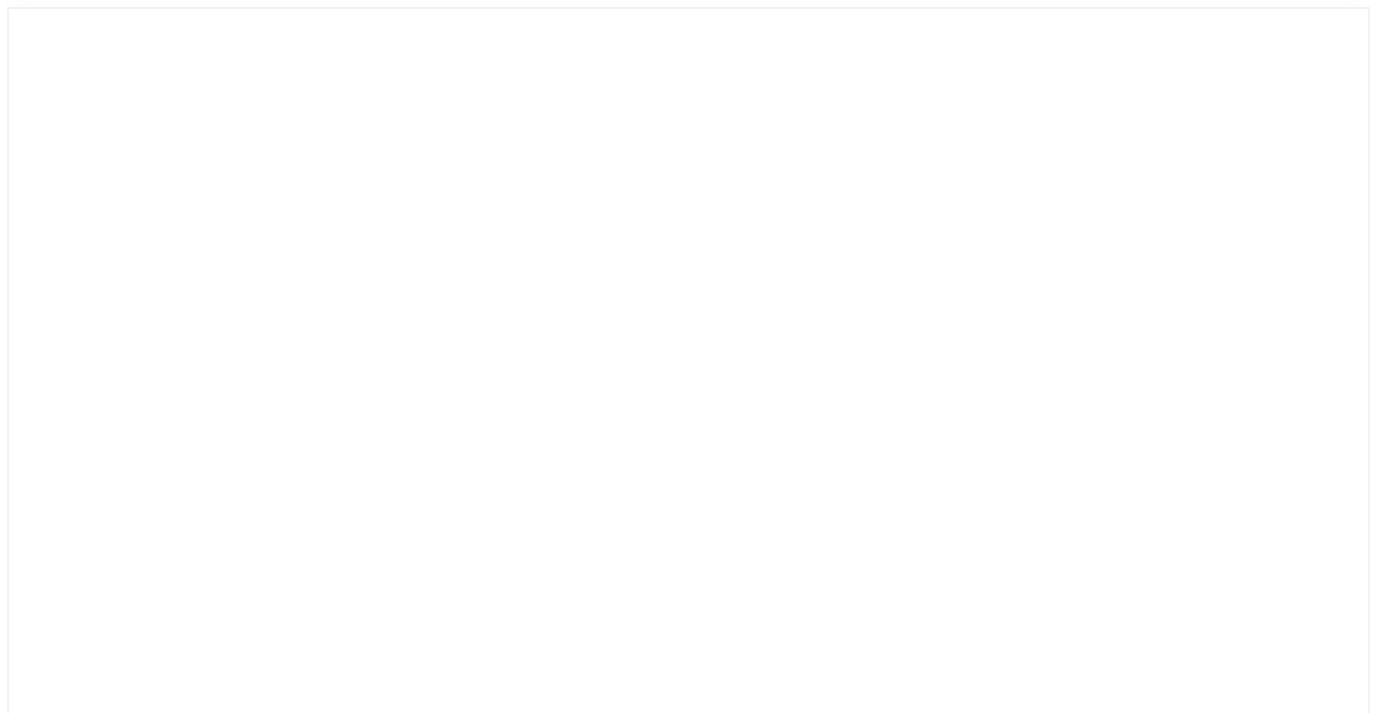
Epos

dłuższy utwór epicki, zwykle wierszowany, nacechowany patosem i powagą. Prototypem epopei były w literaturze greckiej Iliada i Odyseja Homera, a w łacińskiej Eneida Wergiliusza.

Słownik łacińsko-polski

Źródło: online skills, licencja: CC0.

Galeria dzieł sztuki

Lucca Penni, „Łowczyni Diana”, 1550, Luwr Museum, Paryż, Francja. wikipedia, domena publiczna.

Bibliografia

W. Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1991.

J. Parandowski *Mitologia*, Londyn 1992.

J. Parandowski, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Poznań 1989.

R. Graves, *Mity greckie*, przeł. H. Krzeczkowski, Warszawa, 1992.